

II KORTE INHOUDSOPGAVE INTERVIEW

Start gezinssituatie

09.13werkzaamheden vader, ziekte

12.52Maatschappelijk Hulpbetoon

23.50schooltijd

34.28oorlog

45.00familieleden, vieringen met elkaar

53.00pauze

54.00ontmoeting vrouw

1.0.3militaire dienst

1.15vakantie met gezin

1.19werk Ned. Rotogravure Maatschappij

Rijksuniversiteit

1.26.40hulpkoster Hooglandse Kerk

1.30afsluiting

Interview met de heer Piet de Boer, 11 april 2018.

I-1: Meneer De Boer, wat fijn dat u ons wilt vertellen over vroeger en ik begin met een vraag over uw jeugd. Hoe was uw gezinssituatie? Had u broers, zussen, waar woonde u, dat soort zaken.

G: Vader, moeder en nog twee broers. Waarvan ik de oudste ben [Petrus Cornelis de Boer, geb. 16 oktober 1931 te Leiden].

I-1: Dus u was de oudste thuis. En waar woonde u in Leiden?

G: Mijn wieg heeft gestaan op de Uiterstegracht [nr. 12B, de bovenwoning van nr. 12A]. En vanaf mijn vierde jaar hebben we gewoond in de Verlengde Nassaustraat [nr. 5].

I-1: Woonde u daar als gezin heel erg op u zelf, had u nog andere familie in de buurt?

G: Er woonde familie in de buurt. Familie zowel van mijn moeders als van mijn vaders kant.

I-1: Kwam u daar vaak? Hoe was de sfeer in zo'n buurt? Ging je veel met elkaar om?

G: Ja, het was een gezellige leefgemeenschap, zo kan je dat wel zeggen. Overal zijn uitzonderingen. Toevallig naast onze woning woonde iemand waar we altijd goed mee zijn geweest, die nooit contact zochten. Die zijn op een gegeven moment, toen ze op 65-jarige leeftijd kwamen, hier naar het Bizetpad gegaan. Ze hebben 50 jaar naast elkaar gewoond en zijn zo met de noorderzon vertrokken. Geen goedendag gezegd. Dat is de enige uitzondering, maar de rest was het een straatje van twaalf huizen, aan twee kanten zes [nrs. 1-11 en 2-12].

I-2: Dat was die Verlengde Nassaustraat?

G: Dat was die Verlengde Nassastraat. Dat was vanaf de Herensingel gezien de tweede zijstraat in de Os en Paardenlaan, aan de rechterkant. Dat liep toen dood op de spoorloot. Dan had je de volkstuintjes van de spoorwegmensen en dan had je dat spoortje. Het spoortje, dat waren dus letterlijk de rails en de wissels. Waar dagelijks de locomotief met een aantal vrachten, vrachtwagens achter zich aan kwam en dat werd daar overgeladen. Dat ging van die trein op die tussenstations, zeg maar, die daar stonden. En ook heel veel brandstof. Daarvoor reed hij dan door, dan stak die in de bocht bij de Javastraat de Herensingel over. Heel leuk, dan kwam er een spoorwegman, die stond daar met een rode vlag. Voor wie weet ik niet. Eén, twee voetgangers of een fietser, meer kwam er niet aan. En dan reed de locomotief, of hij duwde ze dan meestal, tot langs het water van de Herensingel. Dat was tot aan de Zijlpoort. Daar stond ook nog een kraan, die pakte dat soms weer over dat het weer op dekschuiten ging.

I-2: Ging u daar als kind naar kijken?

G: Daar was je altijd bij betrokken. Je had daar ook het balkengat. Dat waren omgezaagde bomen. Die lagen daar al dertig jaar in het water, en dat was van de houthandel Van Hoeken. Dat was zoiets als Noordman, alleen Van Hoeken zat op de Lage Rijndijk, althans, de houtvoorraad lag daar en het bedrijf zelf, als ik het goed weet, voor een deel in de Munnikenstraat. Dat was een heel gezond bedrijf, zoiets in de geest van Noordman, wat ik net zei. Ja, daar was je dikwijls. Die balken en alles lagen tegen de begraafplaats aan.

I-2: Met wie was u daar dan?

G: Met de jongens uit de buurt. Ja, het was een kinderrijke buurt wel. Dat viel allemaal erg mee. Je had altijd wel vriendjes om mee te spelen.

I-1: Ik kom even terug op de gezinssituatie. U bent van de Uiterstegracht verhuisd naar de Verlengde Nassastraat. Wat voor woningen waren dat? Waren dat grote woningen, hoeveel kamers zaten daarin?

G: Ja, hoe moet ik dat nou vertellen. Het waren wat woningen die daar stonden, neergezet bij de uitbreiding van de stad. Eind vorige eeuw of twee eeuwen terug [de woningen werden betrokken tussen 20 maart en 27 augustus 1908]. Er was een voorkamer, moet u zich maar voorstellen, en een achterkamer wat dan de woonkamer was. Zal ik het eventjes op een plattegrond zetten?

I-1: Dat mag u doen; alleen dan moet u het erbij vertellen voor het apparaat.

G: Teken ik er zo eventjes bij. Mag ik het hierop doen?

I-2: Dan mag u vertellen wat u tekent hé? Dan horen we het ook hier.

G: Is het zo duidelijk voor alle twee? Os en Paardenlaan, Verlengde Nassastraat, de eerste was de Mecklenburgerstraat en hier liep de Herensingel. En die liep hier met een bocht naar de Zijlsingel. Het huis had een voorkamer, een achterkamer. Hier zat vroeger een bedstee tussen, maar die is eruit gesloopt. Dat zijn twee deuren geworden met glas-in-lood. Erg mooi overigens. Naast deze kamer de gang, die liep door tot waar de woonkamer begon. Dus de woonkamer was groter als ervoor. Dit was een stukje gang; hierin was het toilet. Nog een ouwe plee; een emmer water moest je er maar door gooien. En die woonkamer was nog iets langer; ik zal hem even wat zwaarder tekenen, dan heb je meer zicht. Dus de gang is dit, dan is dat de woonkamer en dan zat daarachter het keukentje en dat was het plaatsje, met een stukje tuin. In maten gedacht: ik denk dat de kamer 5x5 meter was, vierkant, de voorkamer daar ging een meter vanaf dus die was 5x4, omdat de gang daarlangs liep en de wc daarin was. En dan achter de kamer had je de keuken. Nee, er ging van de kamer niets af, die bleef dezelfde grootte, dus die was 5x5. Dan had je nog wel een opening naar de keuken die eigenlijk in de verlengde van de gang lag. Dus hier zat het keukentje nog achter. Zo lag het.

I-1: En boven, hoeveel slaapkamers?

G: Eén. Dat was alleen hierboven aan de voorkant, dat was de slaapkamer van mijn ouders. En wij lagen met drie jongens op de zolder.

I-1: Dus beneden had je eigenlijk een voorkamer en een woonkamer en een keuken. En boven één slaapkamer en dan had je nog de zolder?

G: Ja, en de zolder. Daar stonden drie bedden naast elkaar en daar lag je met z'n drieën. Er was er één een nakomertje, want die scheelt twaalf jaar met mij. Want dat was niet direct, ik ben daar met de broer die op mij volgde groot geworden, laat ik het zo zeggen.

I-1: Hoeveel jaar zat daartussen, tussen u en uw oudste broer?

G: Vier jaar.

I-1: En even terugkerend over de gezinssituatie. Wat voor werk deed uw vader?

G: Mijn vader was filiaalhouder in de tijd van de Coöperatie. Ik weet niet of u dat nog wat zegt?

I-2: Nee, vertel 's, wat is dat?

G: Een inkooporganisatie, zeg maar, van winkeliers.

I-2: Wat voor rol speelde hij daar, wat voor functie?

G: Dat was een kruidenierswinkel.

I-1: En hij was filiaalhouder. Dat was dus bij de Coöp.

G: Dan heeft hij ook nog bij Albert Heijn gezeten, dat weet ik ook nog. Maar vraag me niet van tijd. Ik weet alleen dat de mensen toen gevochten hebben voor een redelijk aantal uren per week te werken. Want als hij zaterdagsnachts thuiskwam om 1.00 uur, 1.30 uur thuiskwam, dat was heel gewoon. En was hij een half uur eerder, dan had hij een vroegertje. Op zaterdag. Deze mensen hebben zich ingezet naderhand om die Winkelsluitingswet erdoor te krijgen. Die nu helemaal ondersteboven is gegaan. Maar dat was voordat ik mij bewust werd wat er allemaal speelde. Maar dat was al toen we op de Uiterstegracht woonden en niet [.]

I-1: Uw vader was dus filiaalhouder bij grotere kruidenierszaken. Op een gegeven moment, heeft u iets verteld in het voorgesprek, kon hij daar niet mee doorgaan. Kunt u daar iets over vertellen?

G: Ik was vier jaar. En toen werd hij ineens door een ziekte getroffen, wat zich liet aanzien kennelijk als een flinke kou gevat, maar dat bleek reuma te zijn. En dat heeft zich nooit meer hersteld. Hij is daar 33 jaar lang daarmee behept geweest en toen is hij overleden.

I-1: Dat is nogal wat.

G: Dat is heel wat.

I-2: Want hoe oud was hij toen hij overleed?

G: Op zijn 65ste, op zijn verjaardag, is hij begraven. Een paar dagen eerder is hij overleden [9 juni 1968; geboren 13 juni 1903 Cornelis Antonius de Boer, zoon van Petrus de Boer en Sophia Wilhelmina Kettenis].

I-1: Dus het was een jonge man van voor in de dertig toen hij al ziek werd. En hoe was dat in die tijd om arbeidsongeschikt te zijn? Wat betekende dat voor uw familie?

G: Voor de familie, die vonden dat natuurlijk erg, laten we het zo maar noemen.

En die hebben altijd daar het nodige aan gedaan om dat leed, als je het zo mag noemen, toch wel wat te verzachten. Dat was ontzettend moeilijk. Want u begrijpt wel: daar is een heleboel aan vooraf gegaan. In die zin, er was geen inkomen meer van een werkende man. Enne, de tijd toen was: de man werkte en de vrouw was thuis. Een vrouw werken, dat bestond nog niet. Dus dat was heel moeilijk, want het was te veel om van dood te gaan en te weinig om van te leven.

I-1: Want dat was een vorm van steun die het gezin dan kreeg? Kreeg u dat van de Staat?

G: Ja, dat heette toen het Maatschappelijk Hulpbetoon. Dat zal een staats- of een gemeentelijke instelling zijn geweest [gemeentelijk]. Want ik weet wel dat ik alleen verschillende keren naar mensen toe moest, dan moest hij ergens op komen draven en dat kon hij niet wegens zijn ziekte of door smerige straten, dat er sneeuw lag of gladheid. Dan was ik de aangewezen persoon om er heen te gaan. Dan was het: "Joh, ga jij even daarheen of daarheen". "Ja, waar ligt dat?", was mijn vraag. "Dat moet je maar uitzoeken; dan vraag je het maar". Zo ging dat.

I-2: Maar wat moest u daar dan doen bij die mensen?

G: Soms even zeggen dat mijn vader niet kon komen, met redenen omkleed, dus omdat hij ziek was of omdat de straat slecht was. Want ze wilden alles precies weten.

I-1: Dat hij niet stiekem toch ging werken?

G: Ja, dat werd goed in de gaten gehouden. En ik weet wel dat toen wat vervelende situaties heeft gegeven met zijn schoonfamilie. Dus de ouders van mijn moeder. Want die moesten en ik weet niet of dat eens per week of eens per maand was, een rijksdaalder betalen om die alimentatie die hij van het Maatschappelijk Hulpbetoon kreeg, aan te vullen.

I-1: Als jouw familie dat nodig had en je had familie die nog een klein beetje geld had, die moesten dan inspringen?

G: Dat was niet eens veel geld hebben, want mijn grootvader was wel een goed metselaar, de man heeft nooit zonder werk gelopen, maar die moest er wel hard voor ploeteren om zijn weksalaris binnen te krijgen. En als dan voor de bedragen van die tijd er een rijksdaalder af ging, dat was een heleboel. En de man werd dikwijls gevraagd om bij Tieleman en Dros te komen in de weekenden, want dan moesten de ketels worden afgehakt. Dat deed hij ook. Er kwam een bepaalde aanslag door de stoom en dan werd de verhitte van zo'n ketel door de leidingen heen minder. En werd hij altijd gevraagd dat te doen. En dan mocht hij niet alleen naar binnen, er moest altijd een tweede bij zijn. Die moest voor de deur blijven staan en iedere keer roepen en dan moest hij antwoord geven.

I-2: Uit veiligheid?

G: Uit veiligheid. Ja, hij verdiende er wel wat bij, maar aan de andere kant moest hij dat vanwege de Staat zo afgeven.

I-1: En de ouders van uw vader, leefden die toen nog?

G: Die heb ik nooit gekend [Petrus de Boer, geb. Franeker 7 juni 1859 als zoon van Foppe de Boer, pannembakker te Harlingen, en Johanna Pieters Tadema, pannembakker, steenbakker, fabrieksarbeider, overl. Leiden 1 januari 1932, tr. Leiden 30 juni 1886 Sophia Wilhelmina Kettenis, geb. Leiden 22 juni 1858 als dochter van Ary Kettenis en Geertrui van Es, overl. Leiden 7 februari 1921].

I-1: Wat hadden die voor achtergrond, wat voor beroep?

G: Ik weet, die kwamen uit Friesland, uit Sneek [ten tijde van zijn huwelijk in 1886 was hij pannembakker in Oegstgeest, net als zijn broer Cornelis]. Ik weet dat mijn grootvader daar kolensjouwer is geweest. Wat hij hier heeft gedaan, weet ik niet. Ik weet alleen van mijn moeder dat hij in het Sint Maartenshuis aan de St. Jacobsgracht heeft gezeten. Maar dat is allemaal voor mijn tijd geweest, daar weet ik allemaal niks meer van. [Petrus de Boer kwam eerst op 64-jarige leeftijd als weduwnaar in het R.K. Wees- en Oudeliedenhuis op 23 november 1923. Maar zijn vrouw Sophia Wilhelmina Kettenis verloor haar moeder Geertrui van Es (dochter van Pieter van Es en Sophia Wilhelmina Vinkesteyn) op 12 februari 1860 en haar vader Ary Kettenis op 30 november 1870, waarna diens tweede vrouw Maria Catharina Kok haar stiefdochter op 7 december 1870 in het R.K. Wees- en Oudeliedenhuis liet opnemen. Zij werd daaruit op 4 mei 1879 ontslagen]

I-2: Wat was dat voor een huis, het Sint Maartenshuis?

G: Zeg maar een tehuis voor oude mannen.

I-2: Een oudeliedenhuis heette dat vroeger?

G: Oudeliedenhuis, juist.

I-1: Weet u ook wat uw grootvader naar Leiden bracht vanuit Friesland?

G: Ik denk werkgelegenheid. Daar was niks. Dat St. Maartenshuis was een katholieke instelling. De mensen waren van katholieke zijde [R.K. Wees- en Oudeliedenhuis; zowel Petrus de Boer als S.W. Kettenis was katholiek]. Dus ik vermoed dat dat allemaal samenhang, maar daar heb ik nooit het juiste van gehoord.

I-1: Ik kom op het geloof straks nog even terug. Ik wilde nog even wat meer vragen over de situatie nadat uw vader arbeidsongeschikt werd. Uw moeder, heeft zij ook nog het gezinsinkomen kunnen aanvullen?

G: Ja maar dat moest ook onder de dekmantel blijven, want officieel moest dat worden opgegeven. Ieder dubbeltje en ieder kwartje wat werd verdiend dat moest opgegeven worden.

I-1: En dan werd je er eigenlijk geen cent beter van?

G: Daarvan, toen werd ik groter, en natuurlijk wat wijzer en zei, ben je gek, je heb niets verdiend. Laat ze de hik maar krijgen. Je moet er hard voor werken. Dat mens zat 24 uur van de dag achter de naaimachine om goed te verstellen. Ik weet nog, aan de overkant van ons woonde een kapster. Die had op een gegeven moment kleding, knopen eraf of winkelhaken, weet ik wat. Dan kwam ze het bij ons brengen. Mijn moeder repareerde dat. Die was daar zeer kundig in, moet ik zeggen. En daar kreeg ze wat geld voor. Niet overdadig, maar...

I-1: Het hielp allemaal een beetje mee.

G: Maar het mocht niet.

I-1: Ik begrijp het.

G: Want het is voor mij eigenlijk, toen ik ouder werd de drang geweest na de lagere school niet door te leren, maar aan het werk te gaan.

I-1: Om te helpen met het gezinsinkomen. Daar komen we zo ook nog op terug. Maar hoe was de sfeer in het gezin, werd die erg beïnvloed door uw vaders ziekte?

G: Nee, dat was heel goed.

I-2: Voor uw moeder denk ik ook wel.

G: Zwaar.

I-2: Ja, u zegt het precies goed.

G: Hij kon geen knoopje van zijn overhemd meer vastmaken. Dat was helemaal versleten. Alles eigenlijk. Zijn schoenveters, schoenen aantrekken, zijn jas aandoen. Stropdas omdoen. Van het begin helemaal aankleden.

I-1: Werd hij daar niet heel somber van zo..?

G: Dat weet ik niet. Ik veronderstel natuurlijk wel dat het in het begin voor hem heel zwaar is geweest.

I-1: Maar wel een goede sfeer toch in het gezin?

G: Dat is altijd gebleven, ja.

I-1: Dat is knap.

I-2: Kwamen er ook wel mensen over de vloer, vrienden van uw ouders?

G: Veel ja. Dat kwam ook mede doordat, ze waren eigenlijk altijd thuis. Dus iedereen die aankwam, ongeacht de tijd van de dag, die vond iemand thuis.

I-1: Dus dat was gezellig. En ik kan me voorstellen, voor uw vader ook wat afleiding.

G: Nou, in het begin is er een neef van hem geweest die regelmatig naar hem toekwam en die zei: "Joh, jij moet wat gaan doen. Want zo gaan zitten kijken of de ochtend de avond haalt, dat is geen goede zaak". En die heeft hem toen bewogen om wat te gaan figuurzagen. En dat werd toen deeltjes uit triplex zagen en wat je in elkaar kon gaan zetten, en waar je een schemerlamp van kon maken bijvoorbeeld. Of anderzijds kapstokjes voor kinderen met de zeven dwergjes erop die allemaal uitgezaagd werden. Die mocht ik dan van verf voorzien, van kleur. Dat was al een heel groot deel van wat er thuis zo gebeurde. 's Avonds werd daar gefiguurzaagd. Vader zat aan die kant van de tafel; dat ging dan nog met z'n handen dat hij dat net zo vast kon houden. Zo met die handen zitten, zo op dat plankje liggen. En een stukje wat je op de tafel moest zetten. Naderhand, dat is al een hele poos verder, kreeg hij een figuurzaagmachientje, want op de hoek van de Nieuwe Rijn en de Uiterstegracht had je de firma Verbeek [P.W. Verbeek & Zn., houthandel "De Houtwerf", Nieuwe Rijn 87]. Die heeft nog lange tijd aan de Zoeterwoudseweg gezeten. Ook als houthandel. En de ouweheer Verbeek was natuurlijk ook met het lot van mijn vader begaan, want die heeft hem ook in zijn goede tijd gekend. En toen mijn vader wat ging figuurzagen had hij daar hout voor nodig. En die is toen naar Verbeek gegaan en Verbeek zei: "Jij komt maar langs als je wat nodig hebt, dan maken we dat wel in orde". En dan kreeg hij dikwijls stukjes triplex van hem. Zodanige grootte dat daar het nodige mee gedaan kon worden. En een zoon van de ouweheer Verbeek begon toen voor zichzelf, die werkte voor fröbelscholen zeg maar. Van die prikpenntjes waar je die plaatjes mee uitprikte. Die penntjes moesten allemaal gemaakt worden. En er werden ook figuurtjes gezaagd van boerderijen, dus koeien, kalven, schapen, vul maar in. En dat werd dan op een plaatje gezet, waar een voetje aan het beeld zat, als het ware. En in dat plaatje werden twee openingetjes gezaagd en dat paste er zo in. Nou, dat was dan ook voor die scholen. En nog meer dingen, vul maar in wat er in te vullen was. Soms repen papier snijden met een snijapparaat. En dat werd toen betaald door Verbeek en dat hield in dat de helft van wat hij kreeg van Maatschappelijk Hulpbetoon werd natuurlijk ingehouden. Door de jaren heen is dat nog wat verder gegaan, want hij kon zich wel op zijn fiets heel gemakkelijk bewegen. Dat waren zijn benen.

I-1: Het waren vooral zijn armen en handen.

G: En zijn benen ook, want lopen dat was er niet bij. Bijna niet. Maar fietsen ging best. En toen is hij nog een aantal jaren tewerkgesteld geweest, in de Groenesteeg, bij hoe heet die instelling ook alweer, zoiets als wat nu de Zijlbedrijven is. Een gemeentelijke, nou ik weet de naam niet [Gemeentelijke Werkplaats].

I-1: Nee, maar dat is ook niet zo belangrijk. Maar daar kon hij in ieder geval, was dat ook met hout werken of waren dat andere werkzaamheden?

G: Dat was ook met hout werken, ja. En al dat soort dingen meer.

I-1: Dan zullen we dit even laten rusten. Ik ben ook wel benieuwd: waar ging u naar school?

G: Vlakbij huis, in de Lusthoflaan. Zo Paard en Oslaan [Os en Paardenlaan], een stukje het verlengde, die kant doorlopen naar de Nassaustraat en dan had je de Lusthoflaan.

I-1: Dus u hoefde niet ver. Daar zaten uw vriendjes ook uit de buurt?

G: Ja. Ook van ver weg, maar ook vanuit de buurt.

I-1: Vond u het een goede school, vond u het leuk op school?

G: Ik heb het best naar mijn zin gehad. Ik heb er niet met tegenzin gezeten. Ook bij geen enkele juffrouw of meester, zoals dat toen heette. Het is allemaal best geweest.

I-2: U heeft er goede herinneringen aan?

G: Ja, ik heb er zelfs ook nog foto's van.

I-2: Oh, daar gaan we straks nog even naar kijken, dat is leuk.

I-1: En na de lagere school bent u naar de ambachtsschool gegaan? Dat begreep ik uit wat u net vertelde.

G: Ja, toen ben ik naar de ambachtsschool gegaan, maar dat is een miskleun geweest.

I-2: Ach, hoe dan?

G: Daar had ik helemaal geen zin in.

I-2: Geen zin in?

G: Nee, want dat is weer een stukje terug. Ik wist al op heel jonge leeftijd wat ik wilde. Dat was naar de kunstacademie. Maar ja, ik hoef niks te vertellen, daar was geen geld voor. Bovendien, we kwamen dus uit een christelijk gezin, was dat op zijn minst de duivel verzoeken. Want dat kon niet zo goed samengaan hé? Kunstenaar was toch wel een aparte groep mensen, die nou ja, echt wel voor plezier in de wereld leefden en met vrouwen omgaan. Nee, dat kon niet.

I-1: U vertelde dat de ouders van uw vader waren oorspronkelijk katholiek, maar het gezin was protestants-christelijk, begrijp ik hieruit.

G: Nou, mijn vader was katholiek en mijn moeder was gereformeerd. Een grotere tegenstelling kon je niet hebben.

I-2: Twee geloven op één kussen?

G: Nou, maar dat ging daar best. Ja, dat ging heel goed.

I-1: Maar het gezin, ging u naar de kerk en welke kerk was dat dan?

G: Uiteindelijk heeft mijn vader voor de kant van mijn moeder gekozen. En ik weet dat heel in het begin is daar een klein beetje reuring over geweest is met zijn familie. Zijn oudste zus [Maria Catharina de Boer, geb. 2-1-1890] maakte daar wel wat bezwaar tegen. Maar het heeft nooit geleid tot een breuk. [...] Eigenlijk het tegenovergestelde. Als er bij hun iets aan de hand was op kerkelijk gebied, bijvoorbeeld zijn oudste zus was 40 jaar in dienst bij Clos & Leembruggen, dat werd dan ook officieel in de kerk herdacht. Dan ging je naar de Hartebrug, zij woonde in de parochie van de Hartebrug, de Volmolengracht. Die stelde er prijs op als zijn kinderen, die van mijn vader, er ook bij waren.

I-1: Dat was eigenlijk de tijd vooruit, zou je bijna kunnen zeggen.

G: Ja, een heel end, ja.

I-1: En waar ging u met het gezin ter kerke?

G: Met moeder ging ik altijd mee, ja, ik praat nou vanaf dat ik een jaar of zes, zeven was hoor, naar de Oosterkerk. Die is er niet meer, op de Herengracht. Want die is toen losgeweekt van de Gereformeerde kerk [Hervormde Gemeente, Gereformeerde Bond?]. Dus die is het toen ook wat ruimer gaan bekijken. Ja, daar ga je dan mee totdat je aardig op eigen benen komt te staan en dat was ik al vrij vroeg. Twaalf, dertien, veertien jaar. Je moest alles zelf aanpakken; je werd niet gestuurd. Het was noodzaak: "Joh, ga jij dit of dat even doen". Nee was er niet bij en kan niet, bestond niet.

I-1: Bent u wel in die kerk gebleven zelf?

G: Ja, ja, zeker wel. Het is eigenlijk ook een stuk van je achtergrond wat je hebt meegekregen. Want een hoop jongens van school en ook uit de buurt, die gingen naar de zondagsschool. En die was er dan van één tot twee. In de toenmalige school aan de Maresingel bij de Prins Frederikstraat. Zegt u dat wat? Daar had je de Gemeenteschool en daar was de zondagse zondagsschool. Nou, daar ben ik een paar jaar op geweest. En daar kreeg je officieel met Kerst en zo, zeker met afscheid, een boekje en een herinnering. En ook was er nog zo'n klein zakbijbeltje. Ik heb hem nog. En een aantal van die jongens, die dus ook bij ons uit de straat kwamen, die gingen toen 's middags op zondag ook wel weer naar een jongelingsvereniging en dat was in het gebouw Prediker in de Janvossensteeg. Het is er nog. Tenminste de steen in de gevel, het gebouw erachter... En toen is mijn moeder naar een van die jongens toe gegaan en vroeg: "Joh, is dat wat voor Piet, zouden jullie hem mee willen nemen?" Ik weet nog dat ik eerst zei: "Nee joh, ik wil gewoon zelf wat doen". Want ik had mijn vertier altijd met het maken van bouwplaten en ook figuurzagen en dingen in elkaar flansen. Dat ging allemaal door, maar ik kwam op die vereniging terecht op zondagmiddag. Dat was dus van twaalf tot veertien jaar had je een knapenvereniging. Van veertien tot zestien de jongelieden en van zestien tot deze leeftijd zeg ik maar had je de jongelingsvereniging. Het is opgericht in 1861, in 1961 bestond het 100 jaar. Tien jaar daarvoor heb ik zelf nog in het lustrumcommissie gezeten, want, even kijken of ik goed zit met de datum. Ja, tien jaar daarna in '61 is het officieel opgeheven.

I-1: Dus het is 100 jaar geworden?

G: Ja, nog langer eigenlijk. Want na die periode had je de zogenaamde Oud Leiden [leden?] Vereniging. Dat is uiteindelijk zo geweest dat van die Oud Leiden Vereniging ben je met een aantal mensen om blijven gaan. Tot op vandaag de dag.

I-1: Dus u heeft veel goede en langdurige vriendschappen overgehouden aan Prediker. Dat is altijd mooi.

G: De kinderen die kennen die jongens ook. Nou ja, bij de naam dan, oom Sam, ome Hans. Zo is dat gegaan. Want die hebben nooit anders gekend als die horen erbij.

I-1: Dat heeft dus uiteindelijk een heel positieve rol gespeeld in uw leven?

G: Ja.

I-1: Ik ga nog even terug naar die ambachtsschool, waar u met lichte tegenzin naar toe moest. Want u werkte wel graag met uw handen? Maar u kon daar creatief mee werken eigenlijk.

G: Ja, ik moest niet. Ik wilde uit eigen beweging naar die ambachtsschool. Maar mijn ouders die hadden gezegd, ja jongen, daar kan je ook bruggen en huizen tekenen. Ja, want ik wilde naar een academie toe. Voor die mensen was het een begrip. Maar ik wilde in zijn algemeenheid schilderen en tekenen, dus zij dachten dat dat ook daar was. Maar dat was helemaal niet het geval. Dus dat was voor mij al de grootste tegenvaller. En dan kreeg je te maken, dan moest je naast een liniaal tekeningetjes, berekeningetjes moest maken, dat. Nou ja, dan komt er ook nog een beetje generen bij voor als je afgaat, dus ik heb dat maar afgemaakt. Ik heb een diploma gehaald en mijn vader stond, zo goed als kwaad als het ging beneden. Boven was de diploma-uitreiking. De man kon niet naar boven, er was geen lift, die stond beneden. Ik zie nog zo, ik heb die rol papier in mijn handen, "Nou kijk ik mijn hele leven lang geen spijker en geen hamer meer aan". Dat was de eerste confrontatie.

I-1: Toen was u een jaar of 15, 16?

G: Ik ging van de lagere school weg toen ik 13 jaar was. Officieel was dat 12 jaar, maar de oorlog speelde mee. Want we hadden maar halve dagen school gehad. Die moffen lagen in onze school, dus we moesten wanden delen. Dus toen 13 jaar, alhoewel dat laatste jaar, je ging alleen nog om eten te halen.

I-1: Dat was natuurlijk de hongerwinter, toen u 13 was.

G: Ja, dan kreeg je soep, daar hing een velletje andijvie in. Het was water. Ja, dat ben ik nooit vergeten. Maar goed, dat is verleden tijd.

I-1: Hoe kwam u als gezin die oorlog door met honger op het laatst, dat gaf u net aan. Maar heeft u nog andere dingen meegemaakt?

G: Daar zaten dus ook weer voordelen aan in die zin. In Katwijk hebben die moffen alles gesloopt langs de zeekant. Die witte kerk, dat is het enige wat is blijven staan. Alleen de helft van de toren was

eraf gegaan. Maar wat daar omheen lag, is allemaal weggebroken. En hoe weet je dat dan? Toen mijn vader in het ziekenhuis lag, had hij een Katwijkse man bij hem liggen, ook behept met reuma, maar in veel mindere mate. En dat was een visserman. En nadat die man uit het ziekenhuis was ontslagen, is hij altijd contact met ons thuis blijven houden. En dan was hij een week weg en dan kwam hij thuis vrijdags of zaterdags en dan kwam hij bij ons een maaltje vis brengen. Ik heb nooit meer zulke grote schollen gezien als toen. Dat waren zulke joekels hoor. Die hingen aan alle kanten over je bord heen. Mijn moeder was er bedreven in om dat klaar te maken op alle mogelijke manieren. Dat had ze ook weer van de Katwijkse mensen gehoord en weet ik wat. Maar een andere bijkomstigheid, in de oorlogstijd moest Teun Hoek, ook een bekende vishandelaar, van Katwijk verdwijnen, want zijn huis werd gesloopt. Teun woonde op de hoek van de Duinstraat en de Varkevisserstraat, en die kwam nu op de hoek van de Os en Paardenlaan en de Verlengde Nassaustraat te wonen, want daar had hij een grote plaats achter. De vissersvloot mocht, zij beperkt, nog wel blijven varen. Moesten blijven varen in opdracht van die moffen, want die moesten ook vis hebben. Dus Teun Hoek, als groothandel in vis, betrok die vissen en vroeg op een gegeven moment aan mijn vader: "Joh, zou jij dat weg willen brengen?" Want zijn eigen zoon kon dat niet doen, want die zou gepakt kunnen worden. En omdat mijn vader op de fiets vrij goed uit de weg kon, ging hij naar alle mogelijke klantjes de vis van Teun Hoek brengen. En hoe gebeurde dat? Mijn moeder had allemaal tasjes gemaakt en dan hing hij er vier aan dit stuur hier en aan die kant van het stuur en soms nog meer. En achteraan de fiets met haakjes en zo reed hij de hele stad door om vis weg te brengen voor Teun Hoek. Dat heeft geresulteerd in dat wij de hele oorlog te eten hadden. Althans wat vis betreft. Er is geen vissoort die ik niet gegeten heb, geloof ik.

I-1: En gezond.

G: Ja. En daarnaast is mijn vader twee keer ook op de fiets naar een zus van mijn moeder geweest, die in Oudkarspel woonde, in Noord-Holland.

I-1: Zo, dat is best ver.

G: Ja, en dan ging hij erwten en bonen en weet ik wat halen. Een goede bijkomstigheid was ook nog, hij had een vrijbewijs voor zijn fiets, op doktersadvies was dat. En die was door de Ortskommandant hier ondertekend, dat zijn fiets mocht niet gevorderd worden. Het was zelfs zo dat hij regelmatig nieuwe banden daaromheen kon laten zetten.

I-1: Dat was wat.

G: En ik had een oude fiets van een neefje van me, dus ik kreeg de half versleten banden om mijn fiets. Die gingen we dan samen omgooien en hij de nieuwe banden op zijn fiets. Dus ik kon dikwijls met hem mee. Ik ben heel wat keren mee geweest naar de Haarlemmermeer om tarwe te halen en daar bakte mijn moeder dan weer brood van. Ja, en zo ging dat. Zo zijn we zeker die laatste oorlogswinter doorgekomen. Dat was heel wat.

I-2: Maar heeft u ook angstige tijden gekend in de oorlog?

G: Jawel, met dat bombardement in december '44. Die vielen niet zover bij ons huis vandaan.

I-1: Ja, misschien voor mensen die dat niet weten. Dat was een bombardement in '44, door de geallieerden neem ik aan?

G: Ja. Bij het Spoortje naast ons, toen, die weg hier, alleen de naam herinnert me nu nog, dat heet nu de Spoorstraat. Die Duitsers hadden toen dat geheime wapen, dat was de V2 of de V1, ik geloof de V2. Dat kwam aan op het Centraal station. Van het Centraal station werden die op andere wagens overgezet en dat gebeurde onder de kap. Dan was dat vanuit de lucht niet waarneembaar. En dan werden ze getransporteerd naar het Spoortje bij ons. En dat was een aansluiting op de grote lijn. En er was ook nog een aftakking naar de gasfabriek. Voor kolen die van het station kwamen, die konden daarheen. Die gingen langs het Zwarte Pad. En de andere lijn liep dus door naar het spoortje bij ons. Dus wij kijken van achteruit de straat, zeker van boven uit het raam, zo op dat spul wat er allemaal stond, wel afgedekt onder zeilen, maar we konden zien wat het was. Die werden 's nachts overgeladen. Dan kwamen er diepladers, die stonden dan allemaal op de Herensingel, het stuk zeg maar tussen de Kooilaan en de Zijlpoort; die reden dan achteruit het Spoortje op. En dan hadden ze een portaalkraan (ik kan het zo wel laten zien in het boek), die stond dan over die rails heen en die

tilde dat ding van de spoorkamer[wagon?] en dan ging die met de kraan opzij op de dieplader en dan ging hij naar Wassenaar. En daar werd hij afgeschoten.

I-1: Vandaar dat het voor de geallieerden een doelwit was.

G: Ze vielen de Engelsen bijna aan. Want die dingen zijn op verschillende plaatsen in Engeland gevallen en hebben daar behoorlijke schade aangericht. Dus daar kwamen ze naar zoeken. Tien december 's morgens tien voor half tien op zondagochtend.

I-2: Ach, dat weet u nog zo goed, dat staat gegrift...

G: Toen was het prijs, ik zie ze nog aankomen. Ze cirkelden met z'n vieren achter elkaar en dan ging je kijken. Want als de sirenes gingen voor luchtalarm, dan ging je niet naar binnen, nee, buiten kijken wat er aan de hand was.

I-1: Je was misschien buiten net zo veilig als binnen, in feite.

G: Veiliger buiten; je kon makkelijker weg. Die zondagmorgen, mijn broer en ik stonden voor het raam te kijken, joh, ze gooien er wat uit. Ja, direct, onvoorstelbaar, een paar forse dreunen, ruit kapot. Nou, dat was echt wel... Mijn moeder zat met de jongste, die was toen één jaar, die was '43, in de kamer de fles te geven en mijn vader lag dus nog op bed, die stond wat later op. Ja, we hoorden al heel gauw, dat waren bommen in de Sophiastreet en in de Alexanderstraat. Joh, ga jij even kijken bij tante Cor. Tante Cor was een zus van mijn moeder, die woonde in de Sophiastreet. En schuin tegenover het huis waar zij woonde, was de bom op een ander huis gevallen, aan de andere kant van de straat. Dat, ik kwam eraan, moet je nagaan was je twaalf jaar, hoe dicht je bij kwam hoe meer je op stukken dakpannen en glas en weet ik wat liep. Door rook ook nog. Ik hoefde niet te bellen, de hele deur lag eruit. En ze hadden de keuken, want ze woonden op een bovenhuis boven, daar was dus naast de trapopgang. Nou, ik zie het nog zo voor me, daar hing de strijklank tegen de kant aan. Die was zo uit de keuken geslagen. Potten en pannen allemaal op die trap, ik ben net als een kat erdoorheen gekropen, zodat ik naar boven kon. En zij stond daarboven met een kind op haar arm. Ze kon niks meer zeggen.

I-1: Van schrik?

G: Ja. Ze was in een shocktoestand. Maar ja, maar even kijken. Helpen kon ik niet. De straat liep inmiddels al met een aantal mensen van de luchtbeschermingsdienst. Er stond er één, die stond nog met scheerzeep op zijn snuit (lacht hard).

I-2: U ziet het weer helemaal voor u?

G: O ja, ik kan het nog zo uittekenen. Toen ben ik naar huis gegaan en gezegd: "Ja, dat en dat is er aan de hand, maar er is gelukkig van de kinderen niemand gewond en tante Cor en ome Koos ook niet". Ik moest zeggen dat ze gaan naar ome Koos zijn ouders. Die woonden in de Koolstraat. Die is er nog, de Koolstraat. Als je nu vanaf de Oude Herengracht de brug overgaat naar de Langegracht dan is het de tweede zijstraat. De eerste was de Brandewijnsgracht. Tweede zijstraat links, dat is de Koolstraat, de verbinding tussen Langegracht en Oude Singel.

I-1: In ieder geval: ze kon bij familie ondergebracht worden.

G: Wij zijn toen weggegaan, was het die zondag? Ja, ik geloof het wel, naar het Poortje aan de Uiterstegracht.

I-1: Maar waarom ging u weg naar het Poortje aan de Uiterstegracht. Uw huis was ook beschadigd?

G: Nee, maar er waren geruchten dat ze terug zouden komen, want ze hadden gemist. Die geruchten waren er al heel gauw. Jongens, maak maar dat je wegkomt, want ze komen gegarandeerd terug, want er is door de moffen niets vernield. Dus we zijn weggegaan. Drie weken.

I-1: Woonde u dan bij familie?

G: Dat was bij tante Rika, dat was een zuster van mijn grootmoeder, dus een oudtante [tante] van mijn moeder, in het eerste huisje in het Sophiapoortje [thans Sophiahof] op de Uiterstegracht [Hendrika Cornet, geb. 17-7-1876].

I-1: Daar woonde meer familie van u of...?

G: Ja, een klein eindje verderop woonde ook nog een broer van ze, ome Kees en tante Griet [Cornelis Johannes Cornet, geb. 6-6-1878 Leiden, en Grietje Vries, geb. 22-11-1865 Zijpe]. Staat allemaal in het boek. Dat is een verhaal op zichzelf; laat ik zo maar noemen. Want we kwamen daar in dat huisje, nou, je moet je gewoon voorstellen dat dat kleiner was als hier (wijst iets aan); ik denk van ongeveer

hier van deze kolom tot het raam. De kamer zal deze breedte gehad hebben, misschien nog iets smaller. Dan stond daar achteraan rechts de bedstee en daarnaast was er een kast en dan direct de deur daarnaast was de deur naar een halletje, wat anderhalve meter in het vierkant was, met een tappunt voor water en emmer in dat halletje. Kooitje met een koekeroetje. En in die hal had je dan nog een derde deur voor de trap naar boven. Nou, dan kwam je boven, dan stond je gelijk onder de dakpannen. Er was wel betimmering, maar een klein huisje.

I-1: En daar kwam u dan als gezin van vijf bij.

G: Ja, en dat is allemaal gegaan.

I-1: U had ook veel contact met de familie, ook door het jaar heen?

G: Ja, dat was een vast ritueel van mijn moeder. Op dinsdagmiddag ging ze naar haar moeder [Maria Catharina Cornet, vrouw van Hendrikus Adrianus Koet; zij overl. 30-6-1983 Leiden] toe. Die woonde net naast het poortje en dat was [Uiterstegracht] nummer 32. En in het poortje was geen nummer; naast het poortje ging het weer verder [nr. 34]. En daar ging zij dus iedere dinsdagmiddag naar toe. En als wij dan uit school kwamen dan was het: "Joh, kom maar naar tante Riek". Nou, dat heb ik al gekend vanaf vóór de Tweede Wereldoorlog. Zo lang. En dat heeft ze altijd zolang haar ouders leefden volgehouden. En naar tante Rika ook. Maar alleen in de oorlogstijd is dat voor tante Rika veranderd, want die ging altijd met de feestdagen naar Hillegersberg in Rotterdam. Daar woonde een broer ook van haar. Maar sinds dat bombardement in Rotterdam in '40 heeft zij dat niet meer gedurfd. En toen hebben mijn ouders gezegd, kom dan met de feestdagen bij ons. En dat is altijd zo gebleven.

I-1: Dus het was een hechte familieband wel?

G: Totdat zij overleed, toen was ze geloof ik 91. [Hendrika Cornet was bij haar overlijden op 9-9-1966 90 jaar oud; haar moeder Maria van Leeuwen, geb. 13-10-1844, sinds 5-5-1905 gescheiden van Johannes Cornet, huisschilder, was bij haar overlijden op 15-10-1935 inderdaad 91 jaar]

I-2: Hoe werden die feestdagen gevierd? Kunt u zich dat nog herinneren?

G: Heel gezellig, omdat als eerste, 's morgens dan ging alles naar de kerk om te beginnen, laat ik kerstmis even pakken, en mijn moeder had dus ook een vast patroon: vrijdagmiddags ging zij bakken. Want wij hadden nooit gekochte koek, dat was zelfgemaakt en daar was ze zeer bedreven in, laat ik het zo noemen. Ik denk dat dat het goede woord was. Ze maakte namelijk zelf ook taarten. Zo dik, met echte roomboter en weet ik wat allemaal. Ik weet, als er een verjaardag was, dat was eerst de koek die altijd op was.

I-1: Ze wisten wel wat lekker was.

G: Ik heb nooit anders gekend, dat heeft ze altijd gedaan. En dat deed ze dan ook met feestdagen. Dan was er ook de verzorging van de maaltijd. Dat was ook een primeur van d'r om dat goed te doen.

I-2: Werden verjaardagen ook uitgebreid gevierd met taart, familieleden in de kamer?

G: Ja, dan zat het huis vol. De hele familie was er zo'n beetje. Ze hadden elf broers en zusters. Nou, die kwamen zowat allemaal. En dan verder nog dubbel. Het gebeurde meerdere malen, zaten we op de trap in de gang.

I-1: En met Kerst was het uw eigen gezin en dan tante Rika. En Oud en Nieuw, hoe werd dat gevierd?

G: Op dezelfde manier. Ja, alleen was er dan iets extra's, dan was er een glaasje punch. Dat was toen.

I-2: En olieballen, maakte moeder die ook zelf?

G: Die maakte mijn vader. Dan was hij daar ook weer mee bezig. Ja, die was oudejaarsdag altijd bezig.

I-2: Even, nu we in de feestfeer zijn, drie oktober is ook zo'n Leids gebeuren hé, is dat voor u ook altijd een feestdag geweest, dat u zegt van: dat werd uitgebreid door de hele familie gevierd?

G: In mijn jeugd is dat zeker uitgebreid geweest. Dan gingen we altijd van alles doen. Dan waren we om zeven uur bij de reveille en de hele dag met een club jongens en meiden bij elkaar, van de Prediker, stap je overal heen. Net zoals hier en daar wat uitgeven, wat snoep, nou, u kent dat wel.

I-2: Maar was daar ook geld voor om dat uit te geven? Want dat is de grap van mijn vraag, er werd het hele jaar toch gespaard voor 3 oktober?

G: Ja, nou, voor mijn ouders was het dan niet zo geweldig, maar dat hoefde ook niet. Paling kwam toch wel en wat namen we nog meer? Een zuurstok, een kaneelstok. Dat was voor mijn moeder altijd

het geval. En zeker de andere broer met zijn vrouw, die kwamen dan ook 's middags en wij waren er dan ook. De jongste jongen was vanzelf thuis en dan hadden we een uurtje gezellig bij elkaar zitten. Daarna paling eten en desnoods kroketten, wat ze dan zelf klaar maakte. Vleeskroketten, weet ik wat; die heeft niet veel uit handen gegeven. Die is altijd bezig geweest.

I-2: Klinkt goed.

I-1: Ik wil even naar de tijd van na de Tweede Wereldoorlog en allereerst eens vragen, u heeft uw vrouw ontmoet op een gegeven moment en misschien ook andere verloofdes gehad voor die tijd, dat aspect van uw leven, hoe is dat verlopen?

G: Ik heb mijn vrouw leren kennen door een ander stel eigenlijk, die met vakantie gingen en met z'n drieën waren en die zochten een vierde, want met z'n drieën blijft er altijd een vijfde wiel aan de wagen. Dus laten we dat zo doen. En toen ben ik meegegaan met vakantie; dat was in Zeist, waar mijn vrouw oorspronkelijk ook vandaan komt; alleen toen woonde ze al lange tijd in Leiden. Daar hebben we elkaar leren kennen. Tot vandaag op de dag, om het zo maar te zeggen.

I-2: Dus het was een vakantieliefde eigenlijk?

G: Het was een vakantieliefde.

I-1: Die heel erg lang heeft geduurd.

G: Vrij spontaan ja.

I-2: Hoe oud was u toen?

G: Ik was 27. Ik weet het niet eens meer. Nee, eerder. Ik ben in 1953 afgezwaaid voor militaire dienst, '54, het zal '55 geweest zijn. Ik denk dat ik 2, 23 was.

I-2: En daarvoor al eerder meisjes gehad of is dit uw eerste?

G: We gingen altijd met jongens en meiden om. Ja, van Prediker, dat was toen zo. Dat was onze uitdrukking zo.

I-2: Maar dat was heel gezellig met elkaar dingen doen. Maar iets meer dan alleen vriendschap, verliefd worden of misschien...

G: Daar had je geen tijd voor.

I-2: Daar had je geen tijd voor?

G: Dat klinkt misschien wel gek, maar je was met zoveel dingen bezig. Je gaat, ik zie het aan mijn kleinzoon, 17 jaar, loopt die met een meisje aan zijn arm. "Jij bent hartstikke gek!" Sorry hoor. Ja, ik ben eigenlijk altijd een vrijbouter geweest. Het was gewoon leuk, het was gezellig, fijne jeugd gehad. Ik kijk er met genoeg op terug. Dat heb je misschien wel gemerkt tijdens dit gesprek.

I-2: Ja.

G: Dat heb ik lang vol gehouden. Onbewust.

I-2: Hoe komt het nou dat u wel op uw vrouw bent gevallen? U bent misschien toch wel verliefd op haar geworden, iets meer dan alleen maar een meisje was het?

G: Ja, maar je was een week met elkaar weg en je bent dan iedere dag bij elkaar, dan proef je wat meer dan alleen maar te kijken naar elkaar.

I-2: Je proeft wat meer, wat bedoelt u daar mee?

G: Je krijgt een klein beetje meer indruk van de achtergrond. Wat is de instelling? Gaat dat een beetje naar je zin, gaat dat gelijkop, laat ik het zo maar noemen. Dus zo is het eigenlijk gegaan.

I-2: Werd er in die tijd ook tijdens zo'n vakantie, als u geen antwoord wil geven hoeft u dat niet te doen, bijvoorbeeld gezoend?

G: Jawel, jazer.

I-2: O! Dat wel. Dus toen u terugkwam van vakantie dacht u van: nou, die is voor mij en die blijft van mij.

G: Daar kwam het wel op neer, ja.

I-2: En dat was wederzijds?

G: Dat zal wel, anders was ze niet zo lang bij me gebleven.

I-1: Heeft u toen nog lang verkering gehad of bent u vrij snel getrouwd?

G: Vijf jaar. Ik was 27 toen ik trouwde. Dat was het.

I-1: Hoe kwam het dat het zolang duurde?

G: Huizen. Er waren geen woningen. Net als nu. Het is voor de jongelui nu ook een ramp. Dat was het toen ook al. Je zwierf overal heen om te kijken of er woongelegenheden was. Maar uiteindelijk zijn we toch bij mijn schoonmoeder thuis ingetrokken. Daar hebben we een jaar of drie gewoond en toen werden we door een vriend van ons geïnformeerd over het te koop zijn van dit huis. Zijn vriendin werkte toen bij een bouwbedrijf en die hebben deze woningen hier ook neergezet.

I-1: In de Mozartstraat.

G: Die zei toen: "Joh, daar en daar zijn woningen te koop". Ze hebben hier een poos naast ons gewoond.

I-2: U was dus relatief jong toen u een huis kocht?

G: Ja.

I-2: Dat was voor die tijd ook wel bijzonder?

G: Mijn vader vond dat maar niks. "Je gaat toch geen huis kopen, met zo'n schuld". Ik wou dat ik het hele rijtje gekocht had.

I-2: Ja, nu zeker.

G: Ik was er zelf niet eens een voorstander van om een huis te kopen, want ik dacht, ja jemig. Wat moesten we aanbetalen? Ik geloof 2000 gulden.

I-1: Veel geld hoor.

G: Voor die tijd was dat veel geld. Ach, o.k., het was er.

I-2: U had gespaard samen?

G: Ja.

I-2: Op een gegeven moment wil je natuurlijk ook wel apart wonen.

G: Ja, je wilde toch wel graag je benen onder je eigen tafel zetten. Dan zeg je: nou, het is genoeg.

I-2: En hoe lang heeft het geduurd voordat u kinderen kreeg? Want u was drie jaar getrouwd toen u hier ging wonen.

G: In '58 zijn we getrouwd en Trudy is van '63. Dus vijf jaar later.

I-1: Dan was er ook ruimte.

G: Dat is de meest linkse hier van de beelden. Dat is de oudste.

I-1: Van de standbeeldjes, van de kopjes die we zien.

I-2: Leuk hoor.

I-1: Dan ga ik nog eens even terug naar de tijd vlak na de oorlog. U komt van de ambachtsschool. Wat bent u toen gaan doen?

G: Niet meer verder waar ik voor opgeleid ben, dat is timmeren, architectuur. Mijn vader had een goede relatie met iemand uit de ANIB, de Algemene Nederlandse Invaliden Bond. Daar was die man voorzitter van. Ja, daar werden de problemen, onze huiselijke problemen mee doorgenomen. Deze man was zelf directeur van het Paapje in Voorschoten.

I-2: Wat was het Paapje?

G: Daar werden kledingstukken geverfd door middel van zeefdruk. Kent u zeefdruk?

I-1: Ja.

G: Dat gebeurde daar. En deze man kwam weleens bij ons thuis en dan had hij een raam met een stuk nylon erin, waar je doorheen kon. En dan was het: "Joh, wil jij die voorstelling voor mij hierin schilderen, want ik wil hem zeefdrukken op die en die stof". Dus die contacten waren er al. Deze man was ook bevriend met de toenmalig directeur van de Nederlandse Rotogravure Maatschappij om de hoek van het Galgewater en de Weddesteeg. Is er niet meer; er staan nu huizen. Ik wilde toch wel graag de richting uit van waar ik iets opstak van artistiek zijn.

I-1: Ja, want dat was uw ambitie.

G: Geen andere kant. Ik ben daar ingekruid. Er was niet direct plaats op de afdeling die ik graag zou willen, maar dat zou er in de toekomst wel inzitten. Dat is ook gebleken. Maar ik begon daar op die kopieerafdeling. Dat is een bepaalde voorbereiding voor drukwerk. Toen de afdeling montage en daarvandaan naar de retouche en de fotografie. En toen wist ik eigenlijk een beetje, van ja, dat is het wel. Die kant uit. Maar als retoucheur zijnde bewerk je foto's, althans veel negatieven ook, wat je niet zelf ontwerpt. En die kant wilde ik toch wel wat meer uit. Maar goed, daar zat daar geen kijk op, maar ik zat wel naar mijn zin. Toen was daar een oudere collega en die zag natuurlijk best weleens

wat van mijn werk, dat liet ik weleens zien. En die zegt toen tegen mij: “Zou jij tekenles willen hebben?” “Ja, graag”. Ik had al wel een paar maanden tekenles gehad bij iemand, maar dat ging meer hierom (maakt een geldgebaar) dan dat ik wat opstak. Ik zei tegen mijn ouders: “Nee, dat doe ik niet meer, ik schei eruit”. Toen [had die graveur, toen had] die oudere collega, die had zijn lage akte en ik geloof zelfs de middelbare akte tekenen. Die zei: “Joh, dan wil ik je wel opleiden, dat gaat je kosten één gulden per week. En dan kom je iedere woensdagavond naar mij toe in de Gerard Brandtstraat”. Graag. Nou, die heeft tekenen geleerd. Tot het m'n strot uitkwam. Niet alleen tekenen, dus de praktijk, maar ook de dingen er omheen. Bijvoorbeeld perspectief. Dat was zijn tweede geloof. Dat boek waarin ik tekende ligt nog hieronder in de la en daar kijk ik soms nog weleens in.

I-1: U had eigenlijk een privéleraar, zou je kunnen zeggen! Privé academie.

G: We begonnen met z'n drieën en al gauw vielen er twee af. Ik ging alleen door. Ik ben twee en een half jaar bij hem geweest; toen moest ik kappen vanwege militaire dienst. Want ik moest in dienst. Maar ik had toen al behoorlijk wat in mijn vingers en in de mars. In dienst had je toen de Kadi dienst. Dat was zoiets als een opvang voor jongens 's avonds waar je kon lezen of biljarten, of een kaartje leggen of weet ik wat. Kantinedienst was de afkorting van dat.

I-2: Oh, dat wilde ik vragen: waarvoor staat dat, kadi?

G: Voor kantinedienst; dat is een algemeen begrip. En die loofden toen een tentoonstelling uit, die zou gehouden worden in de Doelenkazerne. Nou, laat ik meedoen. Want ik had tussen mijn toenmalige dienstvrienden...

I-1: Zat u ook hier in deze regio in dienst, als ik dat zo begrijp?

G: Ja, ik ben opgekomen in Alkmaar. En vanwege de medische [...] de ziekte van mijn ouders thuis had ik gevraagd of ik hier kon komen. Dat ging niet; er is ook nooit een reden van gegeven. En dan krijg je drie maanden een officiële opleiding. Toen na drie maanden kreeg ik bericht: je wordt overgeplaatst. En toen zetten ze me hier in de Doelenkazerne. 's Morgens, 's middags en 's avonds thuis om te eten en te slapen.

I-2: Oh, wat heerlijk, wat luxe!

G: Voor mijn ouders niet, want ik was uit de kost. Dat scheelde. Ik ben daar altijd met liefde ontvangen hoor, dat was goed.

I-1: U dacht, laat ik 's avonds eens naar die kadi gaan?

G: Toen heb ik een werk ingestuurd, dat werd opgehangen. En ik moest eigenlijk niets van publiciteit hebben, maar het kwam erop uit, dat het was de eerste prijs. Het schilderij staat hier nog boven. Waar is de maker ervan? Ja, die zat lekker thuis. Die had helemaal geen zin in al die dingen. Maar het kwam in kranten te staan, artikelen. Dus een klein beetje begon de glorie eigenlijk al. Toen ben ik, een beetje met die achtergrond, zelf doorgegaan. Ik had kennis genoeg in huis om gewoon verder te werken.

I-1: Dat deed u naast uw werk en naast de dienst en later naast u werk?

G: Ja, alle vrije minuten die waren om te tekenen of schilderen, weet ik wat. En ook veel voor museumbezoek. Je ging kijken en ik dacht: daar haal ik wat vandaan, daar kan ik wat van opsteken. Ik ben heel wat keren in De Lakenhal geweest en aanverwante instellingen, waar ik gewoon naar toe ging. Die prijzen waren toen belachelijk laag, voor zover er prijzen waren. Ja, en dan pluk je daar als het ware de technieken van af. Hoe hebben ze dat gedaan?

I-1: Wel heel erg uit uzelf, want u had niet een artistieke familieachtergrond. Ergens in u is dat toch wakker geworden, dat u dat. Kunt u zich dat nog herinneren, hoe dat gegroeid is?

G: Ja, mijn interesse ging er altijd naar uit.

I-1: Als kind al?

G: Als kind al. Ik weet nog goed, op de zondagsschool hadden we een kalender gekregen. Zo'n jaarding met een blok eronder. Iedere week kon je er dan, en er stond een plaatje op. En dat was de voorstelling in de tempel. Ja, nog wat donker afgedrukt. Rembrandtachtig misschien, dat donkere benadrukt. Dat hing in het alkoof van het ouderlijke huis, wat ik u net vertelde, dus daar kon je doorlopen. En ik maar kijken en mijn vader zei: “Joh, wat moet je dan zien aan dat donkere ding?”

Die stond er helemaal buiten. Dan zei mijn moeder: "Laat hem nou gaan". Dus die belangstelling die was er wel, alleen je bent je zelf er niet van bewust. Maar ik ben wel door blijven gaan. Tot wel op een gegeven moment waren er toch wel mensen die er kennelijk wat in zagen. Die vroegen: "Wil je voor mij eens dat maken of voor mij dat doen". Ja, zo is het verder gegaan. Toen kwam hier een zekere Gerrit van der Post. Die woonde naast het poortje op de Uiterstegracht [nr. 34], waar tante Rika woonde. Die kende mij; ik kende hem niet. Maar ik had een beeldje van hem. Ik had dat beeld gezien, toen waren we nog niet getrouwd of nog maar net getrouwd. Het staat hier achter het gordijn; je moet zo maar eens kijken.

I-1: Dat was tweede helft jaren '50?

G: Een vrouwenfiguurtje door Gerrit van der Post gemaakt. Gerrit was lid van ARS en ik vond dat een prachtig mooi dingetje.

I-1: ARS, was dat een kunstenaarsvereniging?

G: Ja, en de oudste academie van Nederland. Die zit hier op de Pieterskerkgracht. Toen komt Gerrit, en die zegt: "Joh, dat jij niet probeert lid van ARS te worden". Ik zei: "Joh, het gaat prima zo". Hij zei: "Gooi daar nou eens naar, want je krijgt weer andere inzichten, je krijgt met mensen te maken die allemaal wel hetzelfde werk doen, maar ieder naar zijn eigen opvatting en instelling". Ik durfde het niet, laat ik het zo zeggen. Ik heb me laten bepraten, ik heb een gooi gedaan. Dan moest je drie werken insturen voor het balloteren en tot mijn grote verrassing werd ik in 1973 benoemd als lid van ARS. Zolang ga ik al mee.

I-1: Toen was u voor in de 40.

G: Nou, ik weet nog de eerste avond dat ik daar binnenkwam, ik zie een paar jongens binnenkomen met een grote tas op hun rug. Daar staken een aantal vellen papier uit en een veer en met een heleboel bombarie werden die schildereuzels neergezet. Goh, waar ben ik nu in terecht gekomen? Maar ja, je was er, dus je moest mee. Nou ja, daar begon het gekras, donderdagavond. En een uur later was er pauze. Dan leg je allemaal je houtskooltje of waar je mee bezig bent neer en dan gaan we naar beneden naar de kantine, een bak koffie. En voorzichtig even kijken en toen dacht ik: hé, ik vind het nog niet zo rot wat ik zelf gemaakt heb, want het viel me zwaar tegen wat ik zag. Ik vergeet het nooit dat ik dacht: maken die nou zo'n taboe? Nou, dat is eigenlijk wel zo gebleven. Ja, die vriendschap die vermeerderde, het werd natuurlijk leuk en er werd over gesproken. En op een gegeven moment pak je van die wat mee en je krijgt van die eens een aanwijzing en die zegt wat. Dit heb ik allemaal meegenomen en voor mezelf verwerkt en uiteindelijk heeft dat geleid tot grote opdrachten. Om er maar één te noemen: op een gegeven moment kwam hier iemand van het politieapparaat vragen of ik een prent wilde maken van de gevel in de Zonneveldstraat. En dat was bij het vertrek van het gemeentepolitieapparaat van [naar] de Langegracht [geopend 22 mei 1986]. En daar moesten 400 etsen van komen. Heb ik gemaakt en daar rolde ook nog een keer uit een aquarel en die ging naar de hoofdcommissaris toe, meneer [H.W.] Van Voorden [1976-1986], want die ging met emeritaat. Heb ik ook nog gemaakt.

I-1: Was dat wel allemaal te combineren met uw werk?

G: Ja.

I-1: En een opgroeiend gezin daarbij, dus...

G: Ik moet u zo zeggen, alle vrije tijd ingevuld.

I-1: Dus al uw vrije tijd die u overhield heeft u goed ingevuld, begrijp ik.

G: Daar heb ik een enorm voordeel mee gehad. Want in wezen zat ik er ook niet helemaal op mijn plaats. Maar het was veel meer natuurlijk. Je had een ondergrond, was financieel gedekt. Je had te eten en te drinken, zal ik maar zeggen. Ik kon het huis makkelijk hebben en de rest en ja, je kan niet alles hebben. Zo heb ik het maar bekeken. Ik had natuurlijk een enorme ruimte daar. Je ziet daar een stenen beeldje in de vensterbank staan, helemaal links, die heb ik daar in de donkere kamer staan maken. Verder heb ik niks meer te vertellen.

I-2: En uw vrouw, had u daar nog tijd voor?

G: Ja, natuurlijk.

I-2: Want als u zoveel werkt, dit soort dingen, kan ik me voorstellen voor het gezin überhaupt, op vakantie?

G: Dat gingen we altijd. Vakanties altijd. Maar ook daar tekende ik en dan was al gauw het hek van de dam. Die wil ik hebben, wil je dat voor mij maken? En weet ik wat. Want als ik er soms op uit was geweest, 's morgens vroeg al om vijf uur, dan ging ik naar de wildplaatsen, waar je niet mocht komen, maar dat woord ken ik niet. Was ik helemaal in het groen en dan ging je zitten en het was meestal wel trefzeker: of je kreeg een hert voor je of de wilde zwijnen of andere dingen.

I-1: Ging u altijd naar dezelfde plek op vakantie of naar verschillende?

G: We gingen altijd naar Mennorode, zoals dat nu heet. Het heet nu het doopsgezinds, of het was toen, nee sorry, het doopsgezind broederschapshuis. En wij zijn daar terechtgekomen door een vriend, die toen naast mij woonde. Die zwaaide nog weleens uit, hierheen en dan daarheen. Hij was daar een keer met vakantie geweest; hij zei: "Joh, dat is wat voor jullie. Jullie hebben vakantie en de kinderen hebben ook vakantie. Het is daar zo fijn".

I-1: Waar lag dat dan, Mennorode?

G: In Elspeet. Middenin, nee, aan de rand van Elspeet. Letterlijk tegen het Kroondomein. Als je de deur uitstapte stond je in het Kroondomein. Hun waren daar geweest en toen zegt die: "Ja, je zit alleen een beetje gezamenlijk met mensen". Ik zeg: "Hoeveel zijn dat er?" "Ja, een of stuk 30, 40". "Getverderrie, heb ik geen zin in. Ik heb vakantie, dan wil ik gewoon met z'n tweeën". Enfin, we hebben ons om laten praten en we zijn er naartoe gegaan. Ik geloof dat ik er 25 jaar gekomen ben. En ik heb er ook nog lesgegeven, 15 jaar lang. Dan ging ik er een week tekencursus geven. Zo effe er tussendoor. Dus dat tekenen en dat schilderen, dat is automatisch gegroeid.

I-1: Eigenlijk alle tijd, naast uw werk wat u toegestaan was besteedde u aan het tekenen en schilderen?

G: Ik had natuurlijk het voorrecht, ik had lange dagen. 's Morgens half zeven, uiterlijk zeven uur op. Half één, soms nog later, ging ik naar bed.

I-1: U kon met weinig slaap toe?

G: Ja, nog.

I-2: Want waar was dat bedrijf waar u werkte?

G: Aan het Galgewater, op de hoek van de Weddesteeg. Waar het geboortehuis van Rembrand heeft gestaan. Ik denk dat ik van hem die etstechniek heb gekregen.

I-2: Wie weet.

I-1: Als u op vakantie was, vond u het dus mooi om wild te tekenen?

G: Ja, en te fotograferen. Ook daarvan heb ik foto's, die hebben in een wetenschappelijk blad gestaan. Waarvan een van de hoogleraren toen van de Kaiserstraat vroeg: "Heb je dat in Nederland gemaakt?" "Ja". "Nee joh, dat kan toch niet?" "Echt waar, daar en daar". Een kudde moeflons. Het was een puur toeval dat, u moet zich voorstellen, een pad waar kon je fietsen dat was verhard, geasfalteerd. Twee kanten bebossing en die bossen die waren dan van elkaar gescheiden door een zogenaamde brandtra. Dat is een strook van drie meter breed ongeveer dat ze daar de bomen hebben weggehaald. Dat is voor als er brand komt, dan kunnen ze in blokken weer vasthouden of in de gaten houden. In die brandtra komt een hele koppel moeflons aanzetten. Met ooien en jongen erbij. En ik lag in het gras, ja, wel met zo'n telelens. Maar misschien hier vandaan tot nog niet eens tot de garage, die afstand. En ik kon dat prachtig mooi in beeld brengen.

I-1: Wat deed u dan? Want u nam dus een camera mee en ging u op basis van die foto's schilderen of ging het u ook om de foto's?

G: Dat ging om de foto's. En schilderspullen had ik altijd bij me. Net als nu ook. Ik kan het zo voor de dag halen. (Haalt wat opgevouwen papier uit zijn zak) Even heel snel een krabbeltje. Dat is Anna Pawlowna, die wilde dieren opvangt.

I-2: Het is wat. Grappig, leuk.

G: Kijk, voor aantekeningen is het ook makkelijk voor.

I-1: Dus dat bent u altijd gaan doen?

G: Altijd gedaan.

I-1: En uw werk bij de drukkerij, tot wanneer bent u dat blijven doen?

G: Even denken. Ik was 50, tot 1981 zeg maar.

I-2: Want hoe heette ook alweer die drukkerij? Ik weet niet of u dat al eerder genoemd heeft.

G: De Nederlandse Rotogravure Maatschappij. Dat is helemaal compleet. Daar heb ik tien jaar gewerkt. Toen ben ik naar het Rijk gegaan, Fysiologie, onderafdeling van de universiteit. En daar heb ik 25 jaar volgemaakt.

I-1: En wat deed u daar?

G: Tekenaar, fotograaf. Daar heb ik dus ook aan medisch tekenwerk gedaan. Zelfs nog een deel een opleiding gehad. Ik heb er ooit nog eens een boek voor gemaakt; ik had er van de week nog tekeningen van in mijn handen, voor therapeuten. Die dat gebruikten voor spieren en alles van je handen, van je hele lichaam zeg maar. En in de jaren '80, iets daarvoor al in '78, '79, begon het bij de universiteit te rammelen. Een heleboel dingen gingen overhoop. De tekenafdelingen werden vervangen door computers. Dus tekenen was niet meer nodig. Er werd ineens veel meer personeel aangetrokken, er kwamen veel buitenlanders. Medici, afgestudeerd, weet ik wat. Ik had twee kamers plus een donkere kamer. Nou, daar hebben ze er al één van afgepikt van die twee kamers. En toen op een gegeven moment moesten ze de tweede kamer ook hebben, dus die afdeling van me werd opgeheven. En die donkere kamer uiteraard ook. Ja, en toen stond ik ineens: wat dan? De universiteit heeft dan altijd wel een oplossing, die zei: je kunt vervroegd uittreden of intern overgeplaatst worden. Ik had toen al leerlingen, een stuk of acht. Hier thuis en in een buurthuis. Toen zei ik: "Jongens, voordat je de klok terugdraait, zet mij maar buiten de deur".

I-1: Ja, want u had een ander perspectief?

G: Een heel ander perspectief. Nou, ik denk dat van die tijd af de glorie begonnen is. Want ik heb geen dag zonder werk gezeten.

I-1: Ja, en dat was het werk wat u eigenlijk vanaf uw jeugd al wilde?

G: Ja, en als je dat nou ziet allemaal wat in die boeken en die albums staat en weet ik wat, dan zeg je, ja, nou begrijp ik het een beetje. Maar, en dat is tot aan de dag van vandaag nog zo, dat ze komen vragen van: joh, we willen hier of daar nog wat van hebben. Van etsen, veel studenten die etsen van oud Leiden willen hebben. En zelfs bij ARS zijn ze gaan vragen, omdat ze in de stad niemand vonden. En geen enkele handelaar erin die dit soort dingen kon leveren. Van: weten jullie iemand? Ja, dan moet je maar naar Piet de Boer gaan, daar en daar. Onze Koning heeft zelfs een ets van me.

I-2: Oh ja, wat bijzonder.

G: Van zijn huis aan het Rapenburg, toen die hier woonde.

I-2: Oh, toen hij als student...

G: Toen kwamen zijn vrienden hier bij me: "Joh, hij gaat weg. Dan en dan is hij jarig. We zouden het leuk vinden om hem een ets te geven van het huis waar hij in gewoond heeft. Die is er niet, wil je die maken?" Dat ga ik doen. Ik heb nooit gehoord of hij hem wel of niet heeft gehad. Maar ik heb een keer het voorrecht gehad, toen werd hier een nieuw woordenboek gepresenteerd. Dat zou door hem, toen was hij nog geen koning hoor, gepresenteerd worden. En toen kwamen ze de Hooglandse Kerk afhuren daarvoor en dat was net in een periode dat de koster met vakantie was. Toen zei de koster tegen me: "Joh, wil jij dat overnemen? Ik ben er niet, jij weet de weg". "Dat is goed". Op een bepaalde ochtend kwam dat hele Sanhedrin. En daar was de particulier secretaris van onze koning bij. Een zekere meneer Van Haaften was dat. In vol uniform. Dus hij belde aan op de Middelweg. Deed de deur open, kijk je even gek wie daar voor je staat. Nou ja, kom maar mee. En toen hebben we daar die zaak helemaal geregeld; er waren nog een aantal andere mensen dus ook bij. Het bestuur van het woordenboek en alles. En toen vroeg ik aan hem: "Mag ik u een vraag stellen?" "Ja zeker". Ik zeg zo en zo is het geval. Toen vertelde ik die situatie van die ets, hoe dat gegaan is, van zijn vrienden. Hij zegt: "Meneer, dat zijn privéaangelegenheden, dat kan ik u niet vertellen. Maar ik beloof u, als het woordenboek straks officieel gepresenteerd wordt, dan heb ik het aan hem gevraagd en dan komt u van mij aan de weet wat wat is". Nou, dat gebeurde. Het was zover en Alexander kwam en meneer Van Haaften die vroeg naar mij, want toen was de koster inmiddels terug, die heeft de zaak dus weer overgenomen. Die staat daar en hij kwam naar mij toe en die zei: "Ik kan u zeggen, die hangt ingelijst en al boven zijn secretaire".

I-1: Oh, wat leuk.

G: Zulk soort dingen.

I-1: Had u nog een speciale band met die Hooglandse Kerk, dat de koster dat vroeg?

G: De koster, ik heb er dikwijls geschilderd en getekend. Ik heb er heel veel werk van gemaakt. Deze koster waar ik het nu over heb die heeft dus weer iemand opgevolgd die ik ook weer kende. Toen wilde hij, Arnold Vromans, er nog iemand bij hebben om hem te assisteren. En toen zeiden ze: "Joh, je moet oppassen voor Piet de Boer, want die wil hier een museum van maken". Toen zei hij: "Dan moet ik die hebben". Toen kwam Arnold een praatje maken: "Zou jij mij willen komen assisteren?" Nou, ik ben 15 jaar hulpkoster geweest.

I-1: Op die manier. Dus u had wel degelijk ook met de Hooglandse Kerk een band?

G: Ja, en ik heb er heel, heel veel gedaan. Samen met mijn vrouw overigens. We hebben er dagen doorgebracht. In het kader van de Lakenfeesten waren we er 's morgens om half negen, dan moesten we de dienst voorbereiden. Nou, die duurde dan tot twaalf uur. Dan kwam daarna de Ekklesia van kwart voor twaalf tot tweeën. En daarna was er een concert. En na het concert was er 's avonds nog een keer een eveningsong. En dan waren we 's avonds om tien uur thuis. Eten en drinken, daar werd voor gezorgd. Dat was met de Branderij in orde gemaakt; dat werd dan even overgestoken. Dat is maar een stukje uit het hele patroon hoor.

I-1: Ik denk dat we heel veel gecoverd hebben. Zijn er nog dingen waarvan u zegt: nou, dat had ik eigenlijk ook willen zeggen, daar heeft u niet naar gevraagd.

G: Ja, wat moet ik allemaal vertellen?

I-2: Nou, mag ik dan nog even? Ik kan me voorstellen dat meneer De Boer heel veel kan en wil vertellen over zijn kunstenaarschap, maar ons interview gaan we richten op wat in Leiden gespeeld heeft, want dat interesseert mensen, wat vroeger was. Bijvoorbeeld het verenigingsleven, want u was dan lid van de Prediker op de Mare, bij de Janvossensteeg. Maar sporten, ik noem maar wat, of muziekles: was dat in uw tijd ook aan de orde?

G: Nee, dat was niet. Nou moet ik even vooropstellen. Ik ben helemaal geen sportman. Het interesseert mij geen fok. Noch het één, noch het ander. Op Prediker nee, er was wel een zangkoor. Ben ik niet op geweest. Onderling deden ze natuurlijk wel het nodige, maar ja, hoe moet ik dat nou invullen. Op zaterdagavond, ik praat dus even op mijn zestiende jaar, was ik met jongens bij elkaar en dan was er altijd wel een onderwerp waar je iets deed. Ik heb bijvoorbeeld een avond fotografie verzorgd. En dan sjouwde je de hele rataplan mee, vergrotingsapparaat en schalen, sappies en weet ik wat. En dan was daar een ruimte en die was donker gemaakt en ergens een paar rode lampen indraaien. Je kon er een beetje bij zien en dat werd dan in de praktijk gedemonstreerd. Een fiets maken, dat moest je zelf doen, althans een band plakken. Dan nam iemand een oude fiets mee en die ging banden leren plakken.

I-2: Soort thema-avonden, zou je het nu noemen.

G: Weer een volgende die wist veel van muziek, die nam zijn koffergrammofoon mee met grammofoonplaten en dan werd er een muziekavond neergezet. En dan had je natuurlijk ook je huishoudelijke vergaderingen zoals ze die noemden, dat waren de belangen van de vereniging zelf. Dus de financiële kant en hoeveel mensen komen er en weet ik wat. Er waren filmavonden, te veel om op te noemen. Samengevat zou ik het zo kunnen zeggen: wie op Prediker was geweest, had scholing gehad.

I-2: Oh, mooi om te horen. Je algemene ontwikkeling werd daar gevormd.

G: En ik heb dat een enorme nalatigheid gevonden van de huidige samenleving. Nog. De scholen kwamen in opkomst. Mensen moesten leren. Er was nergens anders meer tijd voor. Je ziet de ontsparing van de jeugd voor een groot deel. Ik zal het niet generaliseren, maar de tijd om jeugd te zijn, is ze eigenlijk door het onderwijs ontnomen. Ze zeggen wel: het is belangrijk voor je latere leven. Jawel, dat zal ik niet ontkennen. Maar je kan er ook teveel aan afknabbelen. En dat is nog zo. Als ik naar mijn kleinkinderen kijk, als ik hoor wat die moeten doen. Overal naartoe gaan om iets te bekijken wat ze zelf leuk zouden vinden. Dan zeg ik: jongens, jongens. Even vooropgesteld, ik ben 86, je zit natuurlijk aan de kant van de oudjes. Maar ik kan niet meer mee met die jongere groepen. Moeilijk.

I-1: Volgens mij valt dat bij u wel mee.

[Het boek of de boeken waarnaar in het interview verwezen wordt, is verschenen onder de titel: *Een stukje Leidse historie, in tekening, ets, aquarel, olieverf en brons*, verschenen in 2002. Dit was een soort eigen uitgave. In 2008 werd hiervan een soort heruitgave (wat tekst betreft licht gewijzigd; de meeste afbeeldingen anders en groter afgedrukt) uitgebracht: Piet de Boer, *Mijn Leidse jeugdherinneringen in woord en beeld*, onder redactie van I. Moerman (Leiden, Ginkgo, 2008)]